

zijn woord

n door de
en toen in

a aan een
an 13 De-

ger aan een
een hoofd-
met de be-
alijd eens
over enkele
humor, de
st, maakten
de achotel,
i voorzetten,
id een open
re die naast
pede wist te
ik tegenover
m, dat vele
uitgave van

en deed zelf
deze brieven
n, hoe vlug
de loop der
r dacht. De
tenmantel is
pste oorzaak
schalkschen
d de Heere
i Nederland
lichtige blik

J. MANN.

IAP
K

iselen van
e langzaam
mentaliteit
an wereld-
ste oorlog,
van crisis-
heid zich
geestelijke
n bestaan-
ontkend,
voortschrij-
nschap zijn
van moede-
g zich van
prake van
komst voor
it met een
ord. Alle
epbol, die
inten moge
dij anders
schuimlang
n, niets dan
bevordering

ze kultuur
riebeben",
kt hebben.
ealen, voor
evensgeloof
„Jenseits”.
nd met de
En het ge-
strijd.
en strijd
chaams-
Dit middel
ager, ieder
leven niet
rde opwin-
roeg hu-
moet men
le ziel rijp
ngen, die
nood tegen-
ziel in de
en in het
e zieleleven
en „Har-
e ziel moet
het ideaal
een „Satz”
chologische

aliteit wel
ontwaken,
zijner per-
een geheel
echts lang-
naar elkan-

uitspraak
en toestand
ging is, het

van het heil van mensch en gemeenschap. Ver-
betering van maatschappelijke toestanden, bestrij-
ding van ondeugden, tegengaan van excessen, be-
vordering van wetenschap en cultuur, het levert
toch niets op dan een fata morgana, een lucht-
spiegeling, waaraan men zich vergaapt, om bij
het zien der ontvullende feiten een nog grooter
gevoel van onmacht achter te laten.

Alle wereldbeschouwingen hebben hopeloos ge-
faald en zijn niet in staat geweest om de cata-
strophe, die over de wereld gevallen is, ook maar
eenigszins te keeren of in te perken.

Godsdienst of wetenschap, socialisme of com-
munisme, vredesbeweging, philanthropie of welke
sociale bewegingen ook de gemoederen in actie
mogen hebben gebracht, het zijn alle slechts uit-
vindingen van fantastische breinen, die geen reke-
ning houden met het onderscheid tusschen schijn
en wezen of ook slechts dienen als dekmantel voor
gewetenloze individuen om straffeloos hun egois-
tische plannen te volvoeren. En het hangt maar
af van de thans bij het individu meer of min toe-
vallig aanwezige visie, welke categorie het meest
in gebreke wordt gesteld of schuldig wordt geacht
aan het fiasco der Westersche beschaving.

En het resultaat van al deze overleggingen is de
conclusie, dat hoe gemakkelijker men zich het in
het leven maakt, des te grooter het kortstondige
geluksgevoel van den mensch zal zijn en religie en
moraal, ethiek en menscheit zijn voor velen
holle, nietszeggende leuzen geworden. Eeuwenoude
tradities, tot nog toe algemeen gevolgde zeden en
gewoonten worden als nutteloze ballast overboord
geworpen, omdat ze het leven verzwaren, meent
men; het leven, waarin men thans toch al op zoo
velerlei wijze geplaagd is en geplaagd wordt, hetzij
door oorlogswed of revolutiebedreiging, door werk-
loosheid of inflatiezorgen. Van alle zijden ziet de
mensch, niettegenstaande hij zich op allerlei wijzen
tegen gevaren had verzekerd, zich dusdanig be-
dreigd, dat het voortdurende gevoel van onzeker-
heid hem, na lange slingeringen tusschen hoop en
vrees, veelal de onverschilligheid heeft doen uit-
kiezen als laatste vluchtheuvel, waarop hij zich
tracht vrij te wagen van den vloed, die hem tracht
mee te sleuren en dreigt hem te verdrinken.

Hoog en laag, ontwikkelde zowel als onontwik-
kelde, zijn dikwerf dusdanig geestelijk uit het lood
geslagen, dat het zoo vaak voorzeggde stuivertje
wisselen van deugd en ondeugd als eenigste red-
dingsplank wordt aanvaard en aangeprezen.

Geen wonder, dat in een dergelijken chaotischen
tijd opklinkt de kreet om Geestelijke Hygiëne.

Niet allen hebben den moed verloren, niet allen
staan versteld en verwezen bij de ingevallen pin-
nen. Hier en daar, ja, overal hoort men de roep-
stem van den idealist nog uitklinken boven het ge-
roezemoes van de alleen op eigen kortstondig geluk
bedachte menigte — en idealist en wetenschaps-
mensch slaan de handen ineen om te trachten te
redden, wat er nog te redden valt en probeeren
opnieuw de menscheit ervan te overtuigen, dat
nog niet alles verloren is; en dat er nieuwe,
betere wegen gebaad zullen worden om mogelijk
naderende onheilen te bezweren; en dat het ver-
loren paradijs weer dichterbij binnen het bereik van
onze verlangens zal komen.

En deze oproep vindt gehoor! Niettegenstaande
alle desillusie en ontvulling, niettegenstaande

sexuele zijn zinledigheid verliest, zijn wezenlijke
beteekenis en „Durchleuchtung” verkrijgt.¹⁾

Het is opmerkelijk, dat in onzen tijd zoo de na-
druk gelegd wordt op het erotische. Enerzijds kan men dit als een verblijvend
verschijnsel aanmerken. Men heeft genoeg van
het platte Materialisme, van het grof-zinnelijke. Men
heeft geanalyseerd, den mensch in stukken gesne-
den. Dit alles heeft niet bevredigd. De mensch heeft
ook een psychische zijde. De mensch kan niet in
het stoffelijke, het corporele, alleen zijn bevredi-
ging vinden. Zijn geest vraagt iets hoogers. Dit
hogere wordt nu in de moderne psychologie in
het erotische gesteld. Dat geeft de wijding. Dat
geeft de hoogere eenheid, waarin de mensch als
geestelijk-zinnelijk wezen zich pas geheel kan uit-
leven. Wij kunnen over dezen ommekeer der ge-
dachten dankbaar zijn.

Maar anderzijds liggen hier ook groote geva-
ren. Niet zonder oorzaak plaatst F. W. Foerster
boven een zijner hoofdstukken van zijn werk „Se-
xualethik und Sexualpädagogik” het opschrift:
„Der übertriebene Kultus des Erotischen” (De overdreven cultus van het ero-
tische).²⁾ Er is hier iets zwoels! De verwekking
van kinderen moet steeds in een maximum van
erotische spanning geschieden. Het is een misver-
stand bij de moderne sexueel-naturalisten, alsof
de hoogste sexuele vervulling ook gelijk van in-
houd is met de hoogste uitleving van menscheit
kracht. Is niet de bewaarde, beheerschte, en op
andere terreinen van het zieleleven overgeleide éro-
tische kracht ongetwijfeld een verreweg machtiger
en invloedrijker levensverschijnsel, niet alleen voor
den enkelen persoon, maar ook voor het geslacht?
De erotische kracht heeft voorzeker haar groote
beteekenis en zogen en zonder werkelijke liefde
zal ook het sexuele niet bevredigen, maar deze
kracht moet steeds in verbinding staan met de

alle pogingen van het mensdom om zich veilig
te stellen in een burcht van gelatenheid en on-
verschilligheid en deze te verschansen door het
neerwerpen en omverhalen van alle waarden en
objecten van een bijkans zichzelf overleefd heb-
bende cultuur, zoekt de menscheit naar een
uitkomst uit de impasse, waarin ze geraakt is;
opgeschrikt als ze thans wordt door de steeds groo-
ter wordende en immer aangroeiende verworping
van de samenleving, die zich voor haar oogen
voltrekt.

En de idealist vindt weer volgelingen! Eerst
enkel, dan meederen, spoedig velen, en onder
nieuwe namen duikt de oude idee, die geen vol-
komen heil heeft kunnen aanbrengen, weer op. Het
socialisme wordt tot nationaal-socialisme, de com-
munist vindt zijn tegenhanger in den fascist. Nieu-
we religies of oude godsdienstige ideeën zullen
een Christendom vervangen, dat — als aftandsch
en versleten beschouwd — geen innerlijke waarde
voor velen meer kan hebben door de sterke rem,
die het aanlegt op het volgen van eigen meening
en verwachting. Stroomden van z.g. geestelijke waar-
den zijn reeds over de wereld uitgestort geworden
en mogen niet hebben kunnen bevredigen de ver-
langens der menscheit, toch hunkert deze naar
saneering. Saneering, van stoffelijke, zowel
als van geestelijke nooden.

Het is niet alleen het individu, dat vraagt om
genezing of hulp — het is geen ziekte van per-
soonlijkheden alleen — neen, het is alsof heel de
Westersche cultuur lijdt onder een angstpsychose,
aan wier greep ze zich tracht te onttrekken!

Bij al de vroeger pogingen om een betere, hoo-
gere wereldorde te scheppen ging men vooral uit
van het stoffelijke, bezag men alles in het licht
van materiële voorspoed en vooruitgang of ver-
betering. Het waren de glorieën van het mate-
rialisme. Woningbouw, hygiënische maatregelen,
hogere loonen, kortere arbeidsduur, sociale wet-
geving, verbetering van onderwijs, bevordering van
wetenschap en kunst, 8 uur werken, 8 uur slapen,
8 uur genieten en wat dies meer zij — ze zouden
het hoogste in den mensch tot ontwikkeling doen
komen en brute neigingen in hem onderdrukken —
al zagen velen in het kapitalisme nog een struik-
elblok op den weg naar een hogere wereldorde,
een hinderpaal, die echter op evolutionistische of
revolutionaire wijze wel spoedig uit den weg zou
worden geruimd.

Al de overwinningen door den mensch door mid-
del van de wetenschap op de natuur behaald wer-
den aangewend tot heil der menscheit en men
waande door een tot steeds hooger peil opge-
voerde uitwendige beschaving den mensch ge-
lukkig te kunnen maken. Niemand dacht er aan de
nooden van het zieleleven — het zieleleven, dat
ook op naturalistische wijze werd ingedeeld in
de lange rij van natuurkundige onderzoekingen —
en waarvan de methodiek geheel beheerscht werd
door den gedachtegang der wetten van physica
en chemie.

En nog minder werd er geluisterd naar het
woord: Wat baat het den mensch, zoo hij de ge-
heele wereld wint en lijdt schade aan zijn ziel.

De diepzinnige en gezonde wereldbeschouwing
in het positieve Christendom belichaamd werd
veronachtzaamd en bestreden, maar de uitkomst
bewees, dat niet stof alleen, maar ook de geest,

andere krachten der ziel, gegeven in verstand,
gevoel en wil. De erotische kracht, en wij zijn het
daarin met Foerster eens, moet niet zoo eenzijdig
in het middelpunt van het leven geplaatst worden
als tegenwoordig geschiedt. Daardoor wordt onwil-
lekeurig de voorstelling gewekt, alsof de andere nog
hogere krachten en goederen, welke God aan den
mensch gegeven heeft, moeten wijken voor de dic-
tatuur van het erotische en daaraan ondergeordend
zijn. En dit moet vroeger of later onafwijsbaar
leiden tot de degeneratie van den Eros. Daarom
kunnen de jeugdigen alleen hierin troost en hulp
vinden, een juiste levenshouding, wanneer hun
bijgebracht wordt, dat de erotische bevrediging niet
als de levensbeslissende gebeurtenis mag opgevat
worden, maar moet hun blik veelmeer op
de overwegende beteekenis van andere
levenswaarden gericht worden. De se-
xuele sfeer staat ook nog onder andere wetten,
heeft ook nog anderen inhoud, bezit ook nog een
ander levensideaal. En dit hogere is niet
aan het leven toegekomen door het Huma-
nisme, hetzij in den vorm, die het oude Grieken-
land, hetzij in den vorm, die de moderne wijsbe-
geerte daaraan heeft gegeven.

De oude Christelijke Ethiek bemoeit zich
daarom niet alleen met de belangen van het ge-
meenschapsleven en met het heil der ziel, maar
waar zij het erotische en het sexuele stelt onder
de wet des Heeren, geeft zij daarbij aan beide
ook het onontbeerlijke fundament. Hier toont de
Christelijke liefde, de caritas, al haar kracht. Deze
caritas existeert in God. En voor den jongen en
het meisje, voor den man en de vrouw bestaat
zij in de „Nachbildung” der liefde, die haar pa-
radigma, haar voorbeeld heeft in Christus en Zijn
gemeente.³⁾

Dan zien we ook, en we sluiten ons hierbij aan,
bij wat Dr J. Waterink aan het slot van het

ja, juist de geest een niet te verwaarloozen factor
is in alle pogingen, die aangewend worden om
de menscheit gelukkig te maken.

Merkwaardig is dan ook reactie op de stof-
aanbidding, de vooruitgang, die er valt op te
merken op het terrein van psychologie, psychi-
atrie en paedagogiek. Toch blijven ook veelal hier
nog de materialistische tendenzen leidinggevend,
zij het ook onder nieuwere leuzen en nieuwere
namen. Nog steeds meent de menscheit de maker
te kunnen zijn van zijn eigen geluk — en al spreekt
men soms ook over de resultaten van religie en
wetenschap als twee gelijkwaardige grootheden,
in de praktijk blijft er voor de religie vaak weinig
plaats over of wenscht men alleen gebruik te
maken van datgene, wat dan in fraaie bewoordin-
gen betiteld wordt met „de kern” of „het wezen”
van den godsdienst. En bij velen is het juist het
Christendom, dat hopeloos achteraan sukelt en
plaats moet maken voor waardevoller bedenselen.

„Godsdienst is opium voor het volk” is een nog
altijd gehuldigde stelling in Sovjet-Rusland, waar
men echter ook mee wenscht te doen aan Geeste-
lijke Hygiëne.

Veenwouden.

H. W. DE GROOT.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Hundert Jahre Raubes Haus.

Voor honderd jaar.

Voor honderd jaar stond buiten voor Hamburgs
poort een klein, met stroo gedekt huisje, dat er
toen reeds honderd jaar stond en in den volks-
mond „Raubes Haus” heette. Een onaanzienbaar,
onbeduidend huisje, zonder betekenis in de oogen
der menschen. In dit huis begon Johann Hinrich
Wichern zijn arbeid. Dit huisje werd het zandkor-
reltje, waaruit de groote boom der Inwendige Zen-
ding groeide, onder welks twijgen vele duizenden
gewoond hebben en nog wonen.

De naam Wichern is in deze honderd jaar wereld-
bekend geworden, en met dezen naam is de ge-
dachte aan Evangelisatie en Inwendige Zending
voor altijd onafscheidenlijk verbonden.

Johann Hinrich Wichern werd 21 April 1808 in
Hamburg geboren. Een kind van het volk. In zijn
jaren gingen de Napoleontische stormen over
Duitschland, zoodat de familie moest vluchten uit
Hamburg. Hij was nog slechts een jongen van vijf-
tien jaar toen zijn vader stierf en een groot gezin
in kommervolle omstandigheden achterliet.

Hierdoor moest de jonge Wichern zijn studie in
de theologie voor een tijd staken. Later echter
werd hij toch candidaat in de theologie, en keerde
naar Hamburg terug. In 1832 werd hij onderwijzer
aan een Zondagschool. Hiermee was nu het
levenswerk van Wichern aangevangen. Zelf uit de
kringen der „kleine luyden” voortgekomen, kwam
hij nu in aanraking met al de sociale, zedelijke
en geestelijke ellende, die vooral in de onderste
lagen van de groote wereldstad werd doorleefd.
Zijn hart was vervuld met brandende liefde tot dit
volk om het de boodschap des Evangelies te breu-
gen. „Ihn jammerte des Volkes”.

hoofdstuk: „Erotiek en Sexualiteit” in zijn boek:
„De opvoeding tot het huwelijk” zegt⁴⁾, „dat de in
hoogerem zin ideale verhouding tusschen man en
vrouw in het huwelijk een hechter basis moet
hebben dan het puur menscheit”, dat in de be-
schouwingen omtrent het erotische en het sexue-
le der moderne psychologen naar voren treedt.
Jong en oud, jongen en meisje moet gebonden wor-
den aan de orde Gods. Liefde moet rusten in de
orde Gods. En het erotische en het sexuele in
haar onderscheiding en eenheid⁵⁾ moeten daaraan
onderworpen zijn. En het gebonden zijn aan die
orde Gods is door het geloof. En daardoor leeft ook
de hoop. Maar de meeste is de liefde.

KNOPPERS.

¹⁾ E. Spranger, „Psychologie des Jugendalters”, pag. 134, Leipzig, 1928.

²⁾ Idem, pag. 134.

³⁾ Idem, pag. 137.

⁴⁾ Zie het geheele hoofdstuk: „Der Zusammenhang von Erotik und Sexualität” in het genoemde boek van E. Spranger, pag. 128 v.v.

⁵⁾ W. Stern in „Erziehungsprobleme der Reifezeit”, pag. 59, Leipzig, 1925. Zie ook W. Stern, „Die Puberteitsleertijd”, pag. 34 v.v. Wolters, Groningen, Den Haag, 1928.

⁶⁾ H. Schlemmer, „Die Seele der jungen Menschen im Entwicklungsalter”, pag. 39, Stuttgart, Heilbronn.

⁷⁾ Fr. W. Foerster, „Sexualethik und Sozialpädagogik”, pag. 62-78, Kempten und München, 1919.

⁸⁾ Zie hierover de streng-logische studie van Dr H. Scholz, „Eros und Caritas”, die platonische Liebe und die Liebe im Sinne der Christen. Halle (Saale), 1929.

⁹⁾ Dr J. Waterink, „De Opvoeding tot het huwelijk”, pag. 125. Wageningen. Wij sluiten ons ook aan bij wat door den auteur te dezen opzichte gezegd wordt over de verscheidenheid der sexen ten opzichte van de erotisch-sexuele eenheid, pag. 121 v.v.

¹⁰⁾ Men zie voor de critiek, die uitgebracht wordt op Spranger's scheiding tusschen erotisch en sexualiteit, waardoor de organische samenhang tusschen beide, zooda als die in het leven voorkomt, uit het oog verloren wordt, o.a. R. Lagerberg, „Die platonische Liebe”, pag. 181 v.v., pag. 188 v.v. Leipzig, 1926.